

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Одлуком Наставно-научног већа Правног факултета Универзитета у Београду број 04115/2, која је донета на седници одржаној 25. јануара 2016. године, одређени смо за чланове Комисије за преглед и оцену докторске дисертације кандидата **Марка Димитријевића**, под насловом **„Координација и смернице економске политике у Европској унији“**. Комисија је прегледала и оценила докторску дисертацију и у том својству Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Београду подноси следећи

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Марко Димитријевић је рођен 30.07.1985. године у Александровцу. Основну и средњу школу је завршио у Александровцу као носилац Вукове дипломе. Правни факултет Универзитета у Нишу је уписао школске 2004/2005. године. Дипломирао је 21. јануара 2009. године, са просечном оценом 9.45 као студент генерације. По завршетку студија обављао је приправнички стаж у Окружном суду у Нишу. Фебруара 2010. године изабран је за сарадника у настави за ужу Правно-економску научну област на Правном факултету Универзитета у Нишу. У мају 2010. године је уписао докторске студије на Правном факултету Универзитета у Београду на смеру „Макроекономија, микроекономија и економска анализа права“. Положио је све испите са Правно-економског модула мастер студија (Пореско право-оцена 10; Економско право-оцена 10 и Економска анализа права-оцена 10 и успешно одбранио преддокторски рад на тему „Еколошки порези у Републици Србији“, чиме је стекао услов за признавање научног звања мастер). У фебруару 2012. године изабран је за асистента за ужу Правно-економску научну област на Правном факултету Универзитета у Нишу, где изводи вежбе из предмета Економска политика, Јавне финансије и финансијско право и Пословне и банкарске финансије. Успешно је положио све испите на докторским академским студијама права (Методи научно-истраживачког рада и вештина-оцена 10; Микроекономија-оцена 10; Макроекономија-оцена 10; Економска анализа права-оцена 10; Економика европских интеграција-оцена 9; Антимонополска политика-оцена 8). У децембру 2012. године је успешно одбранио семинарски рад под називом „Функције пореских подстицаја у систему пореза на имовину, пореза на добит правних лица и пореза на зараде у пореском систему Србије“.

На Правном факултету Универзитета у Нишу врши функцију секретара Катедре за правно-економске науке. Говори енглески и служи се француским језиком. Влада рачунарским програмом MS Office и користи се интернетом.

Марко Димитријевић је до сада објавио следеће научне радове:

1. „Глобализација и мултинационалне компаније“, ХУМАНИТАС,3/4,2010, Ниш.
2. „Улога еколошких пореза у заштити животне средине“, Екологија и право, тематски зборник, Правни факултет Ниш, 2011, стр.687-702.
3. „Упоредноправни преглед режима девизног курса у земљама западног Балкана“, Технологија, култура и развој, тематски зборник радова XVIII научног скупа, Палић, 2011, стр. 277-286.
4. „Почеци модернизације Балканских привреда: приказ књиге- Балканске привреде око 1800. до 1914.“ Мајкл Паларе, Балкан у процесу евроинтеграције: модернизација и развој, Филозофски факултет Ниш, 2011, стр. 220-224.
5. „Порески подстицаји у функцији заштите животне средине“, Екологија и право, Институт за упоредно право, Правни факултет Универзитета Унион, 2012, стр. 230-241.
6. „Порез на капиталне трансакције: предности и недостаци примене“, Зборник радова, Правни факултет Ниш, Бр. 63, 2012, стр. 387-404.
7. „Правни значај пореских подстицаја у систему опорезивања зарада“, Зборник радова, Правни факултет Ниш, Бр. 62, 2012, стр. 491-504.
8. „Улога централне банке у стабилизацији девизног курса“, Зборник радова, Правни факултет Ниш, Бр. 59, 2012, стр.193-210.
9. „Правни аспекти управљања јавним дугом (зајмом)“, У: Усклађивање права Србије са правом ЕУ: тематски зборник радова (главни и одговорни уредник Мирослав Лазић), Ниш: Правни факултет, 2014. стр. 517-531.
10. „Институционални оквири новог економског управљања у Европској унији (европски семестар)“, Зборник радова, Правни факултет Ниш, Бр. 68, 2014, стр. 312-330.
11. „Управљање јавним зајмом: правно-економске последице по положај државе као дужника“, Зборник радова, Правни факултет Ниш, Бр. 70, 2015, стр. 312-328.

Докторска дисертација Марка Димитријевића, под насловом **„Координација и смернице економске политике у Европској унији“** је садржана у 325 страница компјутерски обрађеног текста (проред 1.5), и 23 странице литературе, у којој је наведено 146 библиографских јединица у виду наслова књига, монографија и чланака, као и великог броја извора комунитарног права и процесне документације (споразума, директива, резолуција, судских одлука) и других релевантних интернет извора. Докторска дисертација је подељена на Уводна разматрања, шест основних делова (Формирање и економска политика Европске уније, Координација монетарне и фискалне политике у Европској унији-IS-LM модел, Координација економске политике у Европској унији, Улога институција у процесу координације економске политике, Општи механизми координације економске политике у Европској унији и Нови механизми координације економске политике у кризним ситуацијама) и Закључна разматрања.

2. Предмет и циљ дисертације

Иако је питање координације економске политике актуелно још од потписивања Римских уговора којима су створене европске заједнице, формалноправно посматрано, правна подлога за координацију економских политика је први пут установљена Мастрихтским уговором (1992), којим се уводи обавеза доношења општих (основних) смерница за вођење економске политике од стране Европског савета. Смернице представљају јединствени документ у коме се на сажет начин износе циљеви и приоритети економске политике земаља чланица. Иако је реч о правном акту који нема принудни карактер (што посебно истичу противници процеса координације економске политике), смернице се имплементирају у правном саобраћају због постојања елемената моралног ауторитета, односно заједничког уверења (свести) држава чланица о њиховом практичном значају и потреби. Кандидат је своје истраживање усмерио на координацију и смернице економске политике у Европској унији из разлога што је за постизање макроекономске стабилности нужно постављање институционалног и функционалног механизма који ће координацију економске политике учинити ефикасном. Додатни разлог по мишљењу кандидата, јесте да добро или лоше конципиране мере и инструменти економске политике (акције) које предузима једна држава чланица Уније могу директно утицати на остале државе чланице кроз појаву тзв. ефеката преливања (*spillover effect*). Ови ефекти јављају се у виду трошкова позајмљивања средстава, инфлације, промена у јавној потрошњи и висини дохотка, због чега свака земља чланица мора узети у обзир последице својих одлука на друге земље чланице, па је координација економске политике у таквим условима неопходна. У одсуству координације може доћи до појаве тзв. бесплатних корисника, односно држава чланица које имају користи од функционисања Уније на рачун других земаља које подносе „трошкове“ настале у таквој ситуацији. То се одвија у условима у којима не постоји кредибилно конципирање и вођење сопствене економске политике с обзиром да нису све земље чланице ЕУ истовремено и чланице монетарне уније. Кандидат указује да у таквим околностима координација економске политике постаје *conditio sine qua non* заштите вредности и функционисања јединственог тржишта ЕУ и одржавања не само финансијске, већ и политичке стабилности. Кандидат истиче да се координација мора посматрати у светлу супранационалних правила, прихваћених од стране свих (тј. већине) држава чланица ЕУ, остављајући притом ингеренције за вођење економске политике на националном нивоу, али уз постављање јасних ограничења самосталном (дискреционом) одлучивању. Децентрализовани модел координације се базира на тзв. чврстој координацији (јасно постављеним правним правилима и санкцијама за непоштовање истих) и мекој координацији (препукама, смерницама, размени мишљења и договорној пракси). Кандидат М. Димитријевић је у докторској дисертацији настојао да укаже на чињеницу да без обзира на концептуалне разлике децентрализованих облика координације, у пракси они морају деловати заједно, зарад постизања економске стабилности и жељеног привредног раста. Такође, у условима глобализације економских токова, миграције и старења становништва, еколошких промена и трансфера технике, технологије и знања, долази до својеврсне трансформације (еволуције) постојећих сегмената економске политике уз афирмацију неких нових посебних (секторских) политика, због чега се потреба за координацијом чини нарочито значајна.

Кроз истраживање које је спровео, Марко Димитријевић је настојао да понуди одговоре на следећа питања: које су предности и недостаци оснивања Европске монетарне уније и да ли је Мастрихтски критеријум (правни и економски) примерен за пријем нових чланица у еврозону; који су облици координације економских политика и какав је њихов

институционални оквир; колико су ефикасни процедурални механизми за координацију економских политика; да ли постоје неке универзалне препоруке о томе који механизам координације треба применити у одређеним сегментима економске политике и које конститутивне елементе (циљеве) тај механизам мора обухватити; колики је правни домашај начелних смерница за координацију економских политика и интегралних смерница за раст и запосленост; колике су стварне могућности примене, а која су ограничења фискалних правила утврђених Пактом о стабилности и расту и да ли његова реформа може допринети остваривању заједничких циљева економске политике Европске уније; да ли постоји потреба за формирањем банкарске и фискалне уније; каква је улога Европске комисије, Европског савета, Европског суда и Европске централне банке у креирању механизма координације економске политике и њиховој имплементацији; на који начин се може побољшати међусобна комуникација ових органа у питањима из надлежности заједничке економске политике; да ли ће модел координације у виду тзв. „новог економског управљања Европском монетарном унијом“ успети да надомести пропусте у досадашњој координацији економских политика; да ли ће у условима економске кризе новим механизмима координације економске политике утврђених Стратегијом Европа 2020 и Споразумом о стабилизацији, координацији и управљању у економској и монетарној унији моћи да се успостави жељена монетарна и фискална стабилност; каква су искуства земаља чланица Европске уније везана за координацију економских политика и који изазови у том сложеном задатку предстоје у будућем периоду; да ли постоји потреба за ширењем постојећег обима координације (монетарне и фискалне политике) на неке нове подсистеме економске политике (због последица климатских промена, глобализације економских токова и проблема старења становништва у ЕУ).

Циљ докторске дисертације кандидата јесте идентификовање и анализа битних облика координације и координационих механизма економске политике у Европској унији, оцена њихове економске ефикасности, уочавање предности и недостатака примене у остваривању заједничких циљева предвиђених оснивачким актима као и улога кључних институција Европске уније у процесу координације економске политике (Комисије, Савета, Парламента, Суда правде, Рачуноводственог суда и Европске централне банке). Циљ је и да се анализира значајнија судска пракса из ове области и правни оквири нових механизма координације настали као одговор на изазове у креирању заједничке економске политике са избијањем глобалне финансијске кризе и глобализације (с тим што ће посебна пажња бити усмерена на смернице Европског савета у области координације економске политике и указивање на највеће дилеме у овој области). Такође, жели се указати на потребу ширења постојећег обима координације, која се више традиционално не односи само на усклађивање инструмената и мера заједничке монетарно-кредитне и националне фискалне политике, већ све више обухвата и неке нове (не)економске области попут области образовања, слободног кретања људи, заштите јавног здравља, снабдевања енергентима и очувања животне средине. На основу пажљиво спроведеног истраживања желе се пронаћи адекватне смернице за обликовање дугорочног програма економске политике земаља које су на путу ка Европској унији.

3. Основне хипотезе од којих се полазило истраживању

Кандидат Марко Димитријевић ће своје истраживање засновао на три основне хипотезе:

Прва хипотеза се базира на премиси да је за остваривање економских циљева утврђених уговорима о оснивању ЕУ нужно постављање институционалног и функционалног механизма који ће координацију економске политике учинити ефикасном. У литератури, у погледу ефикасности координационих механизма нема јединственог става о томе који облик координације је најефикаснији за постизање жељених циљева. Узимајући у обзир чињеницу да се координација врши смерницама Европског савета, сагледаће се предности и недостаци централизованог и децентрализованог типа координације.

Друга хипотеза коју ће кандидат покушати да докаже јесте да је глобална економска и финансијска криза (као примарни узрок, али глобалне климатске промене и проблем старења становништва у ЕУ) разоткрила недостатке постојећих механизма координације и указала на потребу за њиховим адекватним реформисањем. Наиме, глобална економска криза доказала је да постојећа фискална правила утврђена Мастрихтским критеријумима конвергенције и Пактом о стабилности и расту нису била довољна за спречавање прекомерних буџетских дефицита и постизања жељене фискалне дисциплине. У том смислу, неопходно је радити на стварању правнообавезујућих механизма координације, који ће понудити адекватне (синтетичке) инструменте тако што би задржали најбоље од чврстих механизма координације и метода (меке) отворене координације (уз анулирање њихових недостатака).

Трећа хипотеза полази од тога да се смерницама (али и резолуцијама и директивама) Европског савета у координацији економске политике могу остварити значајни помаци на плану усаглашавања националних економских политика једино у садејству са реформисаним и новим механизмима координације, који су настали након проблема са којима су се државе чланице Европске уније суочиле током глобалне економске кризе (тачније, преношењем дела надлежности за вођење економске политике на наднационални ниво). Ови механизми подразумевају промену овлашћења кључних институција ЕУ и бољу комуникацију између Европског суда правде, Европске централне банке и Европске комисије.

Свеобухватно истраживање је несумљиво потврдило прву хипотезу да је за остваривање економских циљева утврђених уговорима о оснивању ЕУ нужно постављање институционалног и функционалног механизма који ће координацију економске политике учинити ефикасном. Такав закључак произилази из чињенице да се координација реализује смерницама Европског савета као инструменталним правним актом, где однос националног и наднационалног права одређује успех концепта координације. Истовремено, питање координације економске политике није стихијски процес, већ подразумева усаглашавање економских система у светлу супранационалних правила (норми), прихваћених од стране свих држава чланица ЕУ, остављајући притом ингеренције за вођење економске политике на националном нивоу, али уз постављање јасних ограничења дискреционом одлучивању. Елементи таквог механизма одређени су, како у нормама примарног права (оснивачким уговорима), тако и у одредбама меког права (секундарне легислативе). Питање правца, смера и садржине економских интеграција је нормама примарног права уређено на сврсисходан начин, што је предуслов успешне координације економске политике. Напори на стварању оптималног функционалног механизма потврђени су усвајањем Мастрихтског уговора, којим се експлицитно одређује потреба усаглашавања економске политике ради достизања стабилног привредног раста и контролисане инфлације и учвршћује правна подлога координације кроз обавезу

доношења општих (основних) смерница за вођење економске политике од стране Европског савета. Истраживање је показало да се смернице имплементирају у правном саобраћају због примарно две групе разлога. Прва група се односи на постојање елемената моралног ауторитета, односно заједничког уверења (свести) држава чланица о њиховом практичном значају и потреби, док се друга група тиче могућности дерогације правне природе смерница из правно необавезне у правно обавезну, у случају озбиљног непоштовања њихове садржине доношењем резолуција или директива од стране Савета. Норме примарног права одликује ригидност и немогућност прилагођавања новонасталом правноекономском чињеничном стању у фазама привредног циклуса, услед чега је подједнако важна и секундарна легислатива, односно одлуке које доносе комунитарне институције у форми мишљења, препорука, закључака, као и међудржавни споразуми којим се регулишу економске интеграције. Циљеви заједничке монетарне политике оличени у ценовној стабилности могу се ефикасно и ефективно реализовати једино на наднационалном нивоу власти, али је за успех на том пољу неопходан и одређени степен централизације у вођењу националних фискалних политика. Таква централизација подразумева преавсходно увођење јасних фискалних правила за сваку државу чланицу, конзистентне механизме надзора и координације фискалних политика од стране комунитарних органа, механизме фискалне једнакости, увођење наднационалних пореза и систем заједничких гаранција за финансирање јавног дуга. Детаљна анализа указује да национални и наднационални субјекти економске политике са континуираним напорима приступају стварању оптималног институционалног механизма, што доказују ревизије оснивачких уговора у сфери економских и монетарних интеграција.

Кандидат Марко Димитријевић је кроз анализу потврдио хипотезу да је глобална економска и финансијска криза разоткрила недостатке постојећих механизма координације и условила потребу њиховог адекватног реформисања. Криза је указала да се механизми координације споро реализују у пракси због немогућности балансирања интереса различитих држава које тешко пристају на фактичко ограничавање свог монетарног суверенитета, иако то формално чине ратификацијом комунитарних уговора. У том смислу, студија је показала да су постојећа фискална правила утврђена Мастрихтским критеријумима конвергенције и Пактом о стабилности и расту била недовољна за спречавање прекомерних буџетских дефицита, постизање жељене фискалне дисциплине, разумног управљања јавним финансијама и очувања економске стабилности унутар економске и монетарне уније. Фискална правила припадају облику чврсте координације који се заснива на уговором утврђеним правилима понашања и унапред прописаној финансијској санкцији за њихово непоштовање. Резултати показују да су утицајне чланице ЕМУ успевале да избегну примену санкција или да одложе њихову имплементацију. Фискална правила су према мишљењу кандидата сасвим добро конципирана у садржинском смислу, али је проблем недостатак имплементације изречених санкција за њихово непоштовање. Други недостатак чврсте координације јесте њена нефлексибилност, односно немогућност благовременог прилагођавања динамичним економским околностима којима се прекида континуитет утврђен правилима, као и правне празнине у споразумима. Студија је у том контексту показала да мека координација која се базира на примени усаглашених пракси, размени мишљења и искустава између главних институција веома корисна у надомештавању пропуста чврсте координације. Истовремено, евидентно је да за разлику од модела чврсте координације, мека координација може допринети и одређеном степену несигурности и недовољној

укључености комунитарних институција, јер су за њену примену задужене државе чланице. Како оба облика координације показују предности и недостатке у одређеним сегментима координације економских политика, базична конклузија је да би субјекти економске политике требало да повећају напоре у конципирању хибридних модела који би у себи објединили најбоље од елемената чврсте и меке координације.

Сprovedена анализа потврдила је трећу хипотезу да се смерницама Европског савета у координацији економске политике могу остварити значајни помаци на плану усаглашавања националних економских политика једино у садејству са новим механизмима координације који су оличени су одредбама Споразума о европском стабилизационом механизму, Европском семестру, Пакету шест, Споразума о стабилизацији, координацији и управљању у економској и монетарној унији, као и актима секундарне легислативе усмерених на стварање банкарске и фискалне уније. Јасно је да се новим механизмима координације економске политике у условима дужничке кризе институционализује промена овлашћења кључних органа ЕУ и успоставља боља комуникација између Европског суда правде, Европске централне банке и Европске комисије. Велики помак на том плану јесте усвајање Фискалног споразума, којим нова фискална правила о уравнотеженом буџету и границама јавног задуживања добијају уставни карактер. Иако у кризним моментима одржавање економске стабилности преузима примат над правном сигурношћу, резултати досадашњег процеса координације доказују да се у будућности мора радити на томе да акти секундарне легислативе буду функционално усклађени са одредбама примарног права да би се избегло релативизирање оствареног заједништва на терену економске политике.

4. Научне методе коришћене у изради дисертације

У свом истраживању кандидат је користио више различитих научних метода. Полазни метод био је правни (догматски) метод како би се открила садржина норми посвећена овој проблематици. У разматрању ефеката координације монетарне и фискалне политике у пракси и анализе ефеката асиметричних поремећаја коришћен је основни IS-LM модел. Социолошки метод је употребљен да би се указало на друштвене факторе (узроке) који су довели до настанка механизма координације економске политике у Европској унији и њихово међусобно синтетичко дејство. У сагледавању процеса генезе координације економске политике коришћен је историјски метод. Ради лакшег утврђивања циљева координационих механизма и њихових функција, који су предмет и основно питање докторске дисертације, употребљен је и аксиолошки метод. У циљу сагледавања позитивно-правних решења која постоје у економској политици земаља чланица Европске уније, примењен је упоредно-правни метод да би се утврдио оптималан развојни програм економске политике и олакшала предстојећа координација (како хоризонтална тако и вертикална) земаља на путу ка евроинтеграцијама.

5. Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација је, поред Уводних и Закључних разматрања, подељена у шест основних поглавља, која су даље организовани у уже тематске јединице.

Пошто је у Уводним разматрањима (стр.1-8) дефинисао предмет дисертације, Марко Димитријевић у Глави првој, насловљеној „Формирање и економска политика

Европске уније“ (стр.9-43), најпре сагледава концепт економског система у Римским уговорима с обзиром на чињеницу да координација економске политике започела настанком Европских заједница и продубила се економским и монетарним интеграцијама. Како Европска унија представља конфедерацију *sui generis*, њена правна структура темељи се на принципима непосредног дејства аката Заједнице и супрематије комунитарног права у односу на национално законодавство, што се мора узети у обзир приликом анализе концепта координације економске политике. Кандидат Марко Димитријевић истиче да је однос између комунитарног и националног нивоа власти пресудан за одређивање транспарентног концепта координације економске политике. Истраживање у првом делу рада има полазиште у одредбама Римских уговора којим се регулише питање економских интеграција, тачније почетни ефекти економског заједништва оличени у настанку царинске уније, формирању јединственог унутрашњег тржишта и конципирању заједничке пољопривредне политике. У циљу добијања потпуније слике, рад се затим окреће сагледавању услова и фаза настанка Европске монетарне уније. Имајући у виду околности да је најчвршћи облик координације економске политике успостављен на терену монетарне политике, предмет интересовања кандидата јесте институционално уређење и стратегија монетарне политике. На тај начин, желе се у крајњем исходу утврдити користи и трошкови стварања монетарне уније који условљавају степен ефикасности координације економске политике. У том смислу проверава се да ли су испуњени услови за успешно функционисање заједничке валуте, како економски услов (да ли су привреде држава чланица ЕУ међусобно довољно конзистентне), тако и правни услов (способност ЕУ да брани куповну моћ евра) и указује на везу између правних празнина у оснивачким прописима.

У другом делу рада под насловом „Координација монетарне и фискалне политике у Европској унији- IS-LM модел“ (стр.44-75), кандидат анализира економске ефекте координације применом основног IS-LM модела. Примена овог модела омогућила је сагледавање ефеката фискалних и монетарних шокова (поремећаја) у пракси. У коришћењу модела пошло се од чињенице да се координација одиграва у условима постојања централизоване монетарне политике, коју води Европска централна банка и децентрализоване фискалне политике, која се налази у надлежности влада држава чланица ЕУ. Посебно се сагледавају ефекти координације монетарне и фискалне политике у дугом и кратком временском периоду у циљу пружања објашњења и извођења одређених закључака у вези са узроцима и последицама дужничке кризе. Како се земље чланице у условима постојања глобалне економске и финансијске кризе суочавају са поремећајима у фискалној сфери у виду буџетских дефицита, у наставку овог дела се посвећује пажња институту фискалне консолидације.

У трећем делу рада под насловом „Координација економске политике у Европској унији“ (стр.76-115), кандидат на свеобухватан начин проучава постојеће облике координације економских политика унутар Европске уније. У том смислу се указује на теоријски појам координације и предности координације над конкуренцијом економске политике, а затим се акценат ставља са на теоријску и практичну потребу разграничења облика хоризонталне и вертикалне координације (у зависности од тога који су субјекти адресати смерница), унутар којих се разматрају модели чврсте, меке и централизоване координације, односно међуполитичке и међудржавне координације. Анализи је подвргнута и потреба за *ex-post* и *ex-ante* координацијом, као и легислатива са раскидним роком (енг. *sun-set legislation*), која представља облик координације који следи динамику

правно-економских односа и доприноси смањењу временског заостајања. Детаљно се проучавају обележја, предности и недостаци координационих облика ради препознавања оптималних елемената будућих механизма координације и утврђивања евентуалних хибридних модела координације економске политике за које кандидат сматра да би објединили најбоље од свих појавних облика и превизили постојеће недостатке.

Предмет истраживања кандидата у четвртном поглављу рада под насловом „Улога институција у процесу координације економске политике“ (стр.116-147), јесте разматрање активности институција Европске уније у процесу координације, са акцентом на делатност Европског савета у процесу координације, као главног субјекта координације. Анализи је подргнута и улога Европске комисије, Европског суда правде, Европске централне банке и Рачуноводственог суда у процесу координације који они остварују на непосредан или посредан начин, а све у циљу утврђивања од коликог је суштинског значаја међусобна комуникација ових органа за успех самог процеса. Посебна пажња је посвећена улози Европског савета у поступку креирања општих (основних) смерница за координацију економске политике (тј. потреби за доношењем резолуција (директива) у случају непоштовања препорука из смерница) и потреби за остваривањем што боље сарадње са Европском комисијом и Европском централном банком, уз строго поштовање њене независности у раду. Кључ успешне координације економских политика, према мишљењу кандидата, лежи управо у искоришћавању потенцијала институција, како националног, тако и наднационалног правног система што је могуће остварити јасном поделом надлежности, бољом међусобном комуникацијом и поштовањем међусобних одлука. У наставку кандидат закључује да улога судских инстанци процесу координације економске политике обезбеђује легитимитет и противтежу одређеним политичким притисцима који потенцијално могу угрозити стабилност еврозоне због чега се њихово јачање мора наставити.

Предмет анализе у петом делу под називом „Општи механизми координације економске политике у Европској унији“ (стр.148-210), јесте идентификовање главних процедуралних механизма координације (структуре, поступка израде, усвајања, доношења и функција) у којима централно место заузимају опште (основне) смернице за вођење економске политике. Кандидат је критички сагледао активност Европског савета у доношењу смерница, која је ради свеобухватне и детаљне анализе подељена на периоде: од 1993-1998. године; период 1998-2003. године; период од 2003-2005. године; период од 2005-2008. године и период од 2008. године ради утврђивања стварног потенцијала координације економских политика. Потом се разматрају предности и недостаци посебних процедуралних механизма координације за одређене врсте политика који су комплементарни основним смерницама и налазе се у функцији реализације њихових циљева. Посебна пажња је дата Пакту о стабилности и расту, којим се детаљно разрађују фискална правила којих се чланице монетарне уније морају придржавати, али и његовој реформи и правном домаћају примене из разлога што заузима значајно место у реализацији циљева основних смерница. Надаље се проверава поставка да ли је и у којој мери недовољна флексибилност на тржишту рада и мобилност радника између држава чланица угрозила имплементацију критеријума за функционисање оптималног валутног подручја. У том смислу, предмет анализе јесте и одељак Уговора из Амстердама, који се односи на тзв. отворену методу координације (меку координацију) у области запошљавања радника (тзв. Луксембуршки процес). С тим у вези сагледава се имплементација интегрисаних смерница за раст и запосленост. Кандидат истиче да због

своје флексибилности и брзог прилагођавања новонасталим околностима (што у условима економских потреса добија на посебном значају) постоји правна неопходност коришћења инструмената меке координације, који понекад могу бити ефикаснији од ригидних правила за постизање жељених макроекономских циљева.

Предмет истраживања у овом делу рада јесте и координација на тржишту производа, услуга и капитала која се односи на подстицање структурних реформи и реализује кроз тзв. Кардифски процес (Cardiff process). Разлог за то огледа се у чињеници да Комитет Европске комисије за економску политику на основу анализе успеха структурне реформе доноси Извештаје о постигнутим реформама, који представљају интегралне елементе за утврђивање садржине општих смерница. У разматрању посебних процедуралних механизма координације економске политике у ЕУ, надаље се утврђује стварни значај тзв. Келнског процеса (Cologne process), који се односи на бољу координацију монетарне политике и фискалне политике у делу који се тиче политике зарада и обавеза успостављања „макроекономског дијалога“ између Европске централне банке и надлежних субјеката националне економске политике који учествују у закључивању колективних уговора о раду. Концепт овог механизма координације, према мишљењу кандидата, имплицира проналажења оптималне комбинације мера и инструмената монетарне и фискалне политике ради подстицаја привредног раста и решавања проблема незапослености. Специфичност овог координационог механизма јесте и у томе што се реализује кроз дијалог, односно размену мишљења између држава чланица, па се више налази у функцији подупирања осталих посебних механизма координације.

Предмет интересовања у шестом делу под насловом „Механизми координације економске политике у кризним временима“ (стр.211-286), јесу обележја нових механизма координације економске политике који су настали у условима глобалне финансијске и економске кризе. Најпре се посвећује пажња условима и резултатима примене општих смерница током 2008-2010. године и анализирају Препоруке Европског савета за основне смернице економске политике из 2010. године којима се наглашава обавеза држава чланица да имплементирају основне смернице у свој концепт економске политике и националне програме реформи у циљу одржавања макроекономске стабилности. Потом се проучавају функције важног документа Европа 2020: стратегије за паметан одржив и инклузивни раст, којим се функције и циљеви општих смерница за координацију заокружују на јединствен начин. У овом делу се нарочито разматрају и фактори несупеха првобитне Лисабонске стратегије за запосленост, њена реформа и домаћај примене интегралних смерница за привредни раст и запосленост. Надаље се анализирају елементи концепта новог економског управљања Европском монетарном унијом кроз примену Европског семестра, мере финансијске подршке (где главно место заузима Европски стабилизациони механизам и Споразум о стабилизацији, координацији и управљању у Економској и монетарној Унији), које се налазе у функцији усмеравања и ефикасније имплементације садржине основних смерница. У овом делу кандидат је настојао да сагледа колико су нови механизми координације били успешни у савладању последица кризе и размотрио концепт координације економске политике у банкарској и фискалној унији, указујући на будуће изазове субјеката економске политике у погледу решавања правних празнина у оснивачким актима као предуслова успешне координације економске политике.

У Закључним разматрањима (стр.287-297), Марко Димитријевић износи резултате своје анализе, констатујући потврду своје три полазне хипотезе.

6. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Значајни резултати докторске дисертације показују се кроз идентификовање и оцену ефикасности постојећег система координације економске политике у ЕУ. Анализом и тумачењем правних механизма путем којих се координација реализује у пракси изnose се аргументовани предлози за укључивање нових елемената координације у постојећи процес. Иако је координација економских политика значајно питање још од оснивања економских заједница у Римским уговорима, глобална економска криза и глобализација финансијских токова учинила је ово питање посебно значајним. Иако се смерницама Европског савета о координацији економске политике на јединствен начин утврђују циљеви заједничке економске политике, њихова реализација у пракси се није одвијала како је предвиђено, превасходно због правних празнина у посебним координационим механизмима (фискалним правилима утврђеним Пактом о стабилности и расту и осталим) због чега постоји потреба за адекватнијим новелирањем ових механизма и доношењем нових аката који би ову динамичну област конзистентније регулисали. Сам процес доношења одлука у Европској унији о питањима везаним за економску политику доживљава одређене промене, јер је присутна тенденција узводне децентрализације овлашћења, тако да се одлучивање преноси са специјализованих комитета (агенција) под ингеренције Европског савета, коме припада централно место у институционалној структури координације. У условима глобализације међународних економских токова и пријема нових држава у чланство, механизми координације добијају на сложености, јер се њима обухватају сви аспекти, не само економске већ и социјалне политике, који су често међусобно противуречни, па самим тим отежавају реализацију жељених циљева. Кандидат сматра да се „дискредитацији“ институција Европске уније у области економске политике може стати на пут само оснажењем улоге Европског суда правде, али и националних судова држава чланица у случају непридржавања правила координације. Кључ успешне координације економских политика налази се у искоришћавању потенцијала институција правног система ЕУ (не само Суда, већ и Европске комисије, Савета, Парламента, Рачуноводственог суда и Европске централне банке) што је могуће остварити само јасном поделом надлежности и бољом међусобном комуникацијом ових органа и поштовања међусобних одлука. Кандидат је, структурно и методолошки, успешно конципирао свој рад, а извори на које се ослања су поуздани и савремени. Посебан допринос се огледа у препорукама које кандидат Марко Димитријевић чини *de lege ferenda*, што може бити од користи домаћим субјектима економске политике на путу Србије ка евроинтеграцијама.

7. Закључак

Из оцене остварених резултата и научних доприноса може се закључити да је докторска дисертација Марка Димитријевића добро структурирано, систематично и самостално научно дело у области економске политике. У обради теме коришћена је обимна инострана литература, као и релевантни процесни извори комунитарног права. На основу јасно постављене структуре рада, која је заснована на одговарајућим

полазним хипотезама, кандидат је остварио циљ свог истраживања, указавши на основне проблеме и дилеме које постоје у области процеса координације и смерница економске политике у Европској унији, нудећи истовремено одређене предлоге за домаће креаторе економске политике.

На основу свега наведеног, Комисија је утврдила да докторска дисертација **Марка Димитријевића**, под насловом **„Координација и смернице економске политике у Европској унији“**, представља оригинално и самостално научно дело и да је урађена у складу са важећим стандардима и у свему према наводима из пројекта докторске дисертације. Отуда, са задовољством констатујемо да су се стекли услови за њену одбрану, те предлажемо Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Београду да одобри јавну одбрану ове докторске дисертације.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ:

др Емилија Вукадин,
редовни професор Правног факултета
Универзитета у Београду

др Срђан Голубовић,
редовни професор Правног факултета
Универзитета у Нишу

др Бранко Радуловић,
ванредни професор Правног факултета Универзитета у Београду